

КИР БУЛИЧОВ КОГА СА ИЗМРЕЛИ ДИНОЗАВРИТЕ

Превод от руски: [Неизвестен], 1972

chitanka.info

В този блок имаше съвременен асансьор със синя самозатваряща се врата. Между двете крила на вратата имаше процеп, достатъчно широк, за да се види ярко осветената бяла стена на кабината и модерната плафониера на тавана. Но през процепа беше невъзможно да се влезе. Не само за Полянов, но и за мен, макар че съм два пъти по-тънък.

— На кой етаж? — попита Полянов.

— На десетия, Николай Николаевич — казах аз.

— А има ли друг асансьор?

— Няма друг. Може да избързам нагоре, а вие постепенно да се присъедините към мен?

— Как така постепенно? — попита Ник-Ник. — Не трябва да отиваш сам. Той въобще не би седнал да разговаря с тебе.

Ник-Ник тежко въздъхна и кой знае защо разкопча сакоето си.

Аз отлично бих се оправил и без него, но когато от лабораторията донесоха гланцираните снимки формат тринадесет на осемнадесет, бяха ги донесли не при мен, а направо в неговия кабинет; той веднага ме извика и аз за пръв път ги видях живописно разхвърляни върху бюрото на Ник-Ник.

— Ти ли си поръчал да се копира този филм? — попита той, правейки строга физиономия.

— Поръчах.

— А какво има там, знаеш ли?

— Не. Грисман ми изпрати този филм, мислех, че може да е нещо бързо и го дадох в лабораторията. Нали е за нашия отдел.

— Казваш значи, че не си видял?

— Не съм.

Мъчех се с крайчеца на окото да разгледам какво чак толкова е нащракал Грисман, та лаборантът го е замъкнал неправо в кабинета на Ник-Ник. Може би си е снимал за спомен някакви местни Венери и сега ме очаква неприятен разговор?

— Къде е писмото? — запитва Ник-Ник.

— Какво писмо?

— Заедно с филма нямаше ли писмо от Грисман?

— Нямаше никакво писмо, Николай Николаевич — отвърнах аз.

— Как може така? Фотокореспондентът изпраща филм, а към него няма нито писмо, нито нищо? Може би е искал и да не го

проявяваме? Може би е искал така, както си е, да го предадем направо в музея? Той къде е сега?

— Но вие знаете, в Саяните е, край Парикските блата, там са намерили скелети на гущери. Вие лично му подписахте командировъчното.

— Знам, че *трябва* да бъде в Парик, но къде действително се намира, не знам.

Полянов загреба фотографиите на купчина.

Аз се възползувах от паузата, за да хвърля убийствен поглед на лаборанта Льова. Всичко друго, но такова предателство не бях очаквал от него.

Льова беше облещил смаяни очи и, според мен, даже не разбираше, че го гледам убийствено. Изпод широките длани на главния редактор се подаваха ъглите на фотографиите, но ъглите не ми подсказваха нищо.

— Филмът къде е? — попита Полянов Льова.

— Остана в лабораторията.

— Бързо го донеси, единият ти крак да е тука, другият там. Как можеш да го оставиш?

Разбрах, че работата е сериозна.

Полянов потупа с длан по снимките, след това понамести масивните си очила.

— Та така — каза той ехидно, — кога са измрели динозаврите?

— Моля?

— Кога, питам, са измрели динозаврите? Отдавна? Отговаряй де, ти завеждаш научния отдел.

— В кредния период — казах аз.

— Тъй, тъй и аз мисля така — каза Ник-Ник. — А пък твоят Грисман е на друго мнение. И какво трябва да се направи сега?

— Обяснете ми все пак, моля ви — казах аз. — Разберете в какво положение съм...

— Как, нима не съм казал? Пък аз си мислех, че това сте го скроили двамата с Грисман, че сте решили да ме разиграете, мене, стареца.

Полянов плъзна длан по бюрото и фотографиите, притиснати към повърхността, се приближиха до мен.

— Ти седни — каза ми главният редактор, — истината не е в краката.

Добре направих, че послушах Ник-Ник и седнах, преди да погледна фотографиите. Защото снимките бяха хубави, качествени, някои контраажурни, с достатъчна дълбочина. Така направо без ретуш можеха да се пуснат в броя. Но беше невъзможно да се поместят в броя. Нито един уважаващ себе си редактор не би го направил. На снимките се виждаха динозаври. Динозаври в блатото, динозаври на фона на далечните планини, динозаври, лежащи на брега. Най-обикновени динозаври от учебника по палеонтология или от популярното съчинение „Миналото на Земята“.

Аз прехвърлях снимките, подреждах ги като ветрило, като колода карти, даже ги обръщах от другата страна с напразната надежда да видя обяснителни надписи на гърба им.

— Трик? — дочух някъде отдалече гласа на Полянов. В гласа звучеше искрено съчувствие. Явно, моето изумление беше достатъчно очевидно.

— Кое да е трик? — попитах аз. — Това? Това не е трик. Нали за да се снима динозавър, трябва да има динозавър. Макар и изкуствен, чучело, мулаж. А откъде ще се намери в гората, в блатото мулаж на динозавър?

— И аз за това мисля — каза Полянов.

През вратата се втурна Льова, носейки като отровна змия за опашката развяващата се фотолента.

— Ето я — тържествуваше той, — цяла и невредима, а пък вие като ми казахте, аз се разтревожих.

След Льова в кабинета влязоха Куликов и Галя, нашата секретарка. Те застанаха зад гърба ми и беше ясно, че няма да си отидат, докато тайната не се разкрие.

— Не ми се сърди — пошепна ми Льова, — такава беше работата, че просто не можех другояче.

— Добре, после ще си поговорим — казах аз, безсилен да откъсна поглед от гланцовите шии на динозаврите.

— А ти какво си мислиш — продължаваше в това време Полянов, без да ни гледа. — Смяташ, че веднага ще кажа: в броя. Не, такава нещо няма да кажа.

Полянов старателно нави филма и като откъсна лист от настолния календар, го уви в хартията. След това го постави във вътрешния джоб на самото си.

— Николай Николаевич — казах аз. — Залагам си главата, че това са истински снимки. Вижте втория план, и омарата, и всичко това...

— Какво ще ме посъветваш? — попита Полянов. И сам си отговори: — Необходим е специалист.

Междувременно в кабинета бяха влезли още пет души от редакцията. В журналистическия свят сензациите бързо се разпространяват.

— Трябва да се позвъни на Мошкин — каза Сергеев от литературния отдел.

— Само не на Мошкин — отвърнах аз. — В експедицията на Ерьомин Мошкин завеждаше кадрите и домакинството, а след това написа книжка. А той самият нищо не разбира. По-добре да потърсим Ерьомин. Само че той сега не е в града. Имам домашния телефон на Ганковски. Ако е здрав, това е най-подходящият човек.

— Звъни — каза Ник-Ник, бутайки телефона към мен.

Снимките на Грисман летяха по стаята от ръце в ръце и кабинетът се изпълни с шепот и шумолене.

Доцент Ганковски се съгласи да ни приеме. Той ни събщи адреса си и любезно ни предупреди, че асансьорът може би е повреден. И ето че стоим във входа на блока, където живеят учените от университета, и Полянов разкопчава самото си, за да диша по-леко, понеже ще се изкачва до десетия етаж.

Вървахме бързо.

Към десетия етаж сърцето така заблъска в дробовете ми, че вече нямаше с какво да дишам. А Полянов крачеше и крачеше, сякаш беше забравил, че тежи сто кила и има хипертония.

Доцентът ни отвори вратата лично. Явно любопитството не му беше чуждо.

— Е, какво... — каза той, след като ни настани в истински академически кожени кресла.

Беше сух, изпечен от ветровете на пустини и планини. Стените на кабинета му бяха покрити с рафтове, а в свободните места между тях висяха таблици, изобразяващи белемнити в естествена големина.

На бюрото под кътен зъб на мамонт лежаха листа, изписани с нервен почерк.

— Не бихме ви безпокоили, другарю Ганковски — каза Ник-Ник — Разбираме, че сте претоварен, и ние самите сме претоварени. Отговорете ни само: кога са измрели динозаврите?

— В края на кредния период, с други думи, много отдавна — каза доцентът и аз си помислих, че поне сто пъти през живота си е трябвало да отговаря на този въпрос.

— А сега има ли динозаври? — попита Ник-Ник.

Доцентът укорно погледна Полянов. Нали не знаеше какво нося в плика.

— За съжаление е изключено — каза доцентът. — Макар че науката много е загубила от това.

— Все още не всичко е загубено — каза Полянов. — И още един въпрос: защо вие, другарю Ганковски, сте толкова уверен, че динозаврите са измрели?

Доцентът беше търпелив човек. Макар и да се усъмни, че на Ник-Ник може да се повери списание, той почти не го каза.

— Разрешете ми тогава да не се ограничавам с прост отговор „да“ или „не“. За да избягна по-нататъшни въпроси, с две думи ще ви обясня какво представляват динозаврите и защо съм толкова уверен, че те са измрели. Пушите ли? А вие, младежо? Тогава пушете, без да се стеснявате. Така значи, динозаврите. През миналия век английският учен Ричард Оуен е възстановил облика на едно от тези изкопаеми чудовища и го е нарекъл динозавър, което значи — чудовищен гущер. Динозаврите са били твърде многообразни. Между тях са се срещали и хищници, въоръжени с грамадни зъби, имало е и живи танкове, обковани в тежка броня. Бронтозаврите, диплодоките са били дълги над двадесет метра. Целият креден период е бил ера на господството на динозаврите. И до днес не може с увереност да кажем колко вида динозаври са съществували тогава на Земята. Почти всяка година учените откриват нови и нови гущери — плуващи, летящи, скачащи... Надявам се, че разказвам достатъчно популярно?

Убеден съм, че във всеки друг случай такъв въпрос би прозвучал за Полянов като смъртна обида, но сега той, за разлика от доцента, чувствуваше хумора в цялата ситуация. Достатъчно бе просто да

покаже снимките, за да приключи спора. Но той с наслада отлагаше този тържествен момент.

— Продължавайте, слушаме ви с интерес — заяви той.

— И тъй, кредният период е ерата на господството на динозаврите. Кредният период се дели на две части: долна креда и горна креда. Забележете, горната креда е важен момент в историята на Земята. Именно тогава, преди шестдесет милиона години, динозаврите внезапно измират.

— Как тъй внезапно? — неочаквано се заинтересува Ник-Ник.

— Никак не преувеличавам. От гледна точка на цялостната история на Земята промеждутъкът от време, в който динозаврите са изчезнали напълно, е много малък. Така че може да смятаме гибелта им за внезапна. Цялото многообразие от видове и форми на тези господари на планетата е изчезнало, отстъпвайки място на бозайниците — дребни, слаби същества, които тогава не са можели и да мечтаят за конкуренция с динозаврите.

— И каква е причината? — попита Полянов.

— Аха — тържествуващо произнесе доцентът, — мислите, че вие сте единственият, на когото това изглежда странно? Не. Това е загадка, над която вече десетки години си блъскат главите учените от цял свят. Защо са измрели динозаврите? Има теория — аз наистина не съм неин привърженик, — че динозаврите са измрели в резултат на космическа катастрофа, станала в края на кредния период. Например Слънцето преминава през облак космически прах. На Земята радиацията рязко се повишава и неприспособените към такива внезапни промени на жизнените условия динозаври измират.

— А бозайниците?

— Те са топлокръвни и затова са по-независими от окръжаващата ги среда.

— А змиите, жабите? Насекомите?

Струваше ми се, че Ник-Ник задава прекадено много въпроси, но не прекъснах разговора.

— Космичната теория не обяснява много неща. Има и друга хипотеза. Тя е свързана с промяната в климата на Земята в края на кредния период, с това, че влажността намаляла, започнали да пресъхват блата и реки, горите оредели. Но нали не всички динозаври са живели в блатата. Сред тях е имало и летящи, и такива, които са

можели прекрасно да съществуват на суша. Милиони години дотогава динозаврите отлично се приспособявали към промените на климата — иначе не биха могли да завоюват цялата Земя. А ето че изведнъж им омръзва да се приспособяват, те уморено вдигат лапи и заявяват: „Достатъчно, по-добре да измрем, отколкото да търпим и да се променяме.“ А впрочем неотдавна се установи, че на тази климатична граница се появяват нови форми динозаври, напълно адаптирани към сухия климат. Затова, според мен, и тази хипотеза е неоснователна.

— Значи нищо не е разгадано?

— Почакайте, още не съм завършил. — Доцентът беше влязъл в ролята си на лектор и забрави, че пред него седят журналисти, а не собствените му студенти. — Вие навярно сте слушали, че от време на време се откриват гробници на динозаври, най-често в места, където някога е имало езера и реки — те са довели трупите на загиналите или умрели влечуги. Откриват се също, и това е още по-удивително, огромни гробища от яйца, стотици хиляди яйца на динозаври. Какво бихте казали за това?

— М-да — каза Полянов.

— Стотици хиляди — повтори Ганковски и почука с показалеца си по кътника на мамонта. — И всички яйца са снесени приблизително по едно и също време. Това показва, че в някакъв исторически момент от яйцата на динозаврите са престанали да се излюпват динозавърчета. Защо?

— Може би поради радиацията, за която споменахте? — намесих се аз.

— Допускам — каза Ганковски, — макар че не вярвам. Френските ни колеги предполагат, че причината са седемте резки, макар и кратковременни застудявания. Застудяванията не са повлияли на възрастните индивиди, но са унищожили по-нежните зародиши. И ако това е вярно, представяте ли си трагичната картина? Още са живи последните старци-динозаври, те още пляска в пресъхващите блата, но те никога няма да бъдат сменени от нови представители на своя род. И топлокръвните зверчета, толкова дребни, че динозаврите даже не подозират за съществуването им, ще поемат от тях щафетата на живота върху Земята.

— Да, трагична картина — кимна напълно искрено Полянов.

— Впрочем не сте ли чули, че у нас в Саяните е открито голямо гробище на динозаври? Тази година там ще работи изследователска група.

— В Парик ли? — попита Полянов.

— Точно там.

— Нашият кореспондент ни изпрати фотографии оттам — каза Ник-Ник. — Затова и дойдохме при вас.

— Ах да — каза доцентът. — Съвсем забравих. А какво е фотографирал?

— Василий Семьонич, покажете на другаря Ганковски — каза почти тържествено Полянов.

Аз подадох плика на доцента.

Ганковски извади снопа лъскави снимки от плика, сложи си пенснето и се зае да разгледа най-горната фотография. Без да каже нито дума, той я остави настрана и погледна следващата. Ние с Ник-Ник замряхме, несмеейки да дишаме.

— Диплодокус — заяви най-сетне тихо, замислено и някак плахо доцентът и пръстите му нежно докоснаха повърхността на снимката. — Дължина до двадесет и пет — двадесет и седем метра. Горната креда.

Оставяйки и последната снимка, Ганковски ни погледна въпросително.

— Необходимо ви е моето компетентно мнение?

— Да-да — каза Полянов, — нали разбирате...

— Много добре, бих казал, извънредно добре и убедително е изпълнено. Това методът на блуждаеща маска ли е?

— Това са истински фотографии — казах аз. — Снимани са в Саяните от нашия фотокореспондент Грисман.

— Но нашата група още не е пристигнала там.

— Той замина предварително. И ги е снел.

— Как тъй снел — доцентът започна нещичко да проумява. — Фалшификация ли?

— Не мисля — въздъхна Полянов.

— Грисман е напълно лишен от чувство за хумор — заявих аз. — Даже жена му го напусна.

Моят аргумент направи впечатление.

— Жена му, казвате... — промълви той. — А фотографиите са много убедителни. През живота си съм виждал милиони снимки и целият ми опит говори, че това не е фалшиво, не е мистификация.

Доцентът остави фотографиите и стана.

— Нося и филма — каза Полянов и също тежко се надигна от креслото.

— Какви мерки са взети? — попита Ганковски.

— Дойдохме при вас — каза Полянов.

— И това е всичко?

— Щом кажете, веднага ще вземем мерки — каза Ник-Ник.

— Може да използвате моя телефон — каза доцентът.

... И Полянов го използва. Той не изпусна слушалката цял час. Той се свърза с Парик, той успя да ги накара да измъкнат от леглото мирно почиващия си в хотела Грисман и да го доведат при телефона, той похарчи куп пари за този телефонен разговор. И постигна своето.

Доцентът нервно се разхождаше из кабинета и от време на време отново се заемаше да разглежда снимките.

— Невероятно — мълвеше той, сваляше от рафтовете дебели фолианти с изображения на чудовищни скелети, сверяваше относителните размери на шиите и краката на чудовищата.

— Най-сетне, Грисман — извика внезапно Ник-Ник. — Миша, ти ли си? — крещеше той в слушалката. — Полянов се обажда. Кажете ми: твоите снимки не са фалшификат? Не, казваш? Сам ли видя? Сам? Повтори! Тъй. Ти знаеш ли, че си намерил диплодокус? Жив. Далече ли са оттам? Това казвам: диплодокус, ди-пло-док. Не си чувал досега? Трябва да учиш! Я пак повтори: видя ли го с очите си?

Полянов ни смигна и потвърди:

— Видял ги е. Не лъже.

Той доближи слушалката и продължи:

— Какво? Не, това не го казах на тебе, говоря тук на един другар от университета. Та виж, далече ли живеят от града? Аха. На сто километра, казваш? А има ли път дотам? Колко километра няма път? Петдесет? Сега слушай. С тази работа веднага ще се заемат учените. Тъй че на тебе там на място ще ти помогнат. С транспорт, с хайка... Разбра ли?

— Нека нищо да не предприема. Утре за там излитаме аз и моите колеги — намеси се Ганковски. Беше страшно да го гледа човек.

— Всичко е ясно. Тъй че нищо особено не предприемай. Без авантюри. Щом видиш — наблюдавай. Сам ли, казваш? В никакъв случай. Впрочем, както знаеш. Не изпускай камерата от ръцете си. Всеки кадър е златен. Това е. Чакай по-нататъшни указания.

Полянов предаде слушалката на развълнувания доцент и поемайки дъх, седна до мене и прошепна:

— Видя ли, фактически аз не му забраних да организира лов, а само така, формално. Ако наш човек улови първия диплодокус... Ако Грисман сам го осигури — готова е сензация в най-добрия смисъл на тази дума. А с Ганковски ще летиш и ти лично.

— Още днес ще изпратят Грисман в блатата. Имат вертолет — каза доцентът, затваряйки телефона. — Невероятно. Та това е само на сто километра от районния център, там са ходили ловци. Геолози. И не се намерил никой, който да съобщи.

— Та как значи — всички динозаври са измрели, а тези диплодокуси са останали? — не без коварство попита Полянов.

— Не зная, не поемам риска да отговоря — каза доцентът и отново вдигна слушалката. Сега той се зае да звъни в катедрата.

— Може би се зариват в земята през зимата? Там са такива студове.

— Глупости — отвърна доцентът.

На следния ден не излетяхме за Саяните. Времето не позволяваше. Сякаш нарочно. Цели две седмици дотогава времето беше хубаво. А когато потръбва да отлетим незабавно, изведнъж се развали. Половин ден висяхме на летището, надявайки се на метеоролозите, но те нищо не успяха да направят с мъглата.

Понякога високоговорителят в чакалнята се покашляше и призоваваше пътниците да летят за Тюмен, Красноярск или Чита. Но никого не подканяше за Парик. Журналистите и кандидатите на науките бързо привикнаха един към друг и към чакалнята, заградиха с кресла най-уютния ъгъл и от време на време се отправяха на малки групи към бюфета.

Не е за чудене, че осемдесет процента от разговорите бяха свързани с динозаврите и подобните им тайнствени чудеса на природата.

— Неотдавна четох, другари — подкрепи го един от кандидатите на науките. — В края на краищата ние не знаем всичко за нашата

старица-Земя. Има маса неизследвани области, където не е стъпвал човешки крак. Защо да не се потвърди макар и част от легендите за морските змейове, за езерните змейове и така нататък.

— Но казват, че лабинкирското чудовище се оказало мит?

— Е, в Лабинкир чудовището няма с какво да се изхрани. Също и в Лох-Нес. Докато океаните могат да крият в себе си...

— Но нали Парик не е океан — се чу нечий трезв глас.

Оставих спорещите и отидох до телефона, за да позвъня на Ник-Ник. От Грисман нямаше новини.

В редакцията се върнах надвечер, когато стана ясно, че няма да излетим по-рано от утре сутринта. Полянов стоеше със слушалка в ръка и мълчеше. Затова пък всички наоколо говореха в един глас. Едното ухо на Полянов беше малиново от силното притискане към телефонната слушалка, беше отпаднал, но имаше победоносен вид. Разбрах, че се е случило нещо важно.

— Току-що говорих с Грисман — каза той.

— Върнал ли се е?

— Почти. Хванал е гущер.

— Жив?

— Жив. Сега поръчвам специална платформа.

— А с какво ще го хранят?

— Учените ще преценят. Тъй че излитането се отменя. После ще заминеш. Нали разбираш.

И Полянов набра телефонния номер на Ганковски, за да му съобщи първия подвиг на Грисман.

Всички много се тревожихме как диплодокът ще понесе толкова дълго пътешествие, как ще го пренесат до железопътната линия, как... как... как... Нашият карикатурист вече беше приготвил карикатурата си за броя: влак само от платформи, а от последната виси над релсите опашка на чудовищен динозавър.

На сутринта, когато недоспал и съсипан от непрекъснатите телефонни обаждания, от съвещания и тичане, влязох в редакцията, бях поразен от тишината и пустотата в коридора.

Погледнах часовника си. Девет. Би трябвало всички да са по местата си, по-точно би трябвало да тичат из коридора и да обсъждат нашата сензация. Но никой не тичаше. Надникнах в кабинета на Ник-Ник. Стаята беше пуста. Захвърлената в бързината телефонна

слушалка тихо се люлееше до самия под. Поставих я на вилката. Телефонът незабавно зазвъня.

— Какви са новините от Грисман? — запита непознат глас.

— Не зная — казах аз. — Обадете се след половин час.

В душата ми се промъкна тежко предчувствие. Излязох в коридора и се ослушах. Откъм залата, където обикновено се провеждат събрания, вечери и шахматни турнири, се разнесе взрив от гласове. И отново всичко замлъкна.

Изтичах нататък.

Там бяха всички членове на редакцията и половината от сътрудниците на университета. Надникнах през главите на стоящите до вратата.

На сцената стоеше Полянов. До него Грисман, обрасъл с млада, едноседмична брада. Между тях имаше маса. На масата се намираше нещо като огромен, около метър и половина стъклен буркан, очевидно взет от някаква химическа лаборатория. В буркана седеше, навил се на пръстен динозавър. Съвсем истински динозавър, дълъг около тридесет сантиметра.

— ... И въпреки известно разочарование, което вие изпитавате, другари — завършваше своята реч Полянов, — днес науката може да каже, че е направила крачка напред. Динозаврите не са измрели окончателно. В блатата на Парик се е запазил и приспособил един от видовете изкопаеми чудовища. Наистина той — сами може да се убедите, другари, при внимателно разглеждане на представения обект — доста е издребнял в последвалите геологически епохи.

Полянов не изглеждаше разочарован. Дори и ако появяването на Грисман с буркана го е съкрушило, той вече бе успял да се окопити и извличаше максимума от случилото се. По-добре мъничък динозавър, отколкото никакъв.

Доцент Ганковски протягаше шия, нетърпелив да дочака щастливата минута, когато ще може да се вкопчи в живота изкопаемо.

Само на мен кой знае защо ми стана тъжно. Аз бях повярвал на Грисман, аз очаквах появяването на платформа, от която виси опашката на чудовището.

— Пък аз отначало мислех, че този гущер вече е известен на науката — рече в този момент Грисман. Той стъпваше от крак на крак и почесваше младата си брадичка. Фотокореспондентът явно не се

чувствуваше добре под погледите на учените и на журналистите. Той говореше виновно, като човек случайно дръпнал внезапната спирачка на влака. Грисман конвулсивно въздъхна и завърши: — За всеки случай изпратих филма. И ето че Николай Николаевич звъни и ми казва — проследи ги и при случай — хващай. Та ето хванах, още повече че ми осигуриха транспорт и съд.

Публикувано във вестник „Орбита“, броеве 35,36/1972 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.